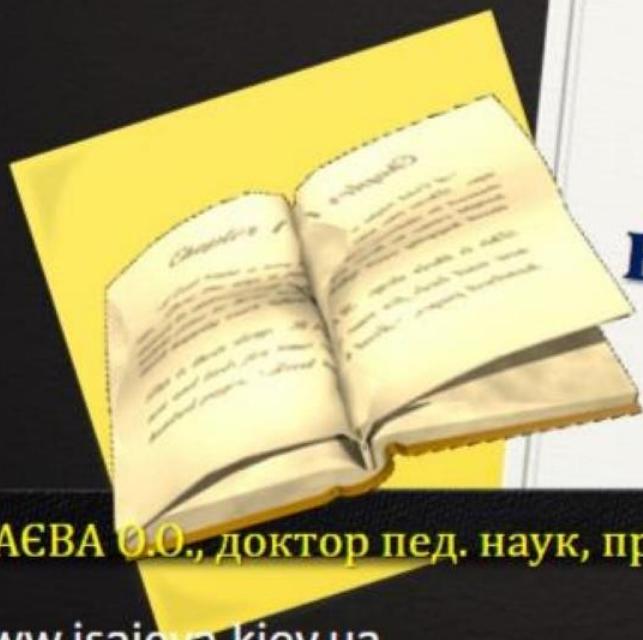
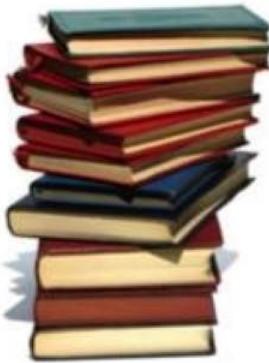


Аналіз та інтерпретація художнього твору у процесі вивчення зарубіжної літератури



ІСАЄВА О.О., доктор пед. наук, проф.

www.isaieva.kiev.ua

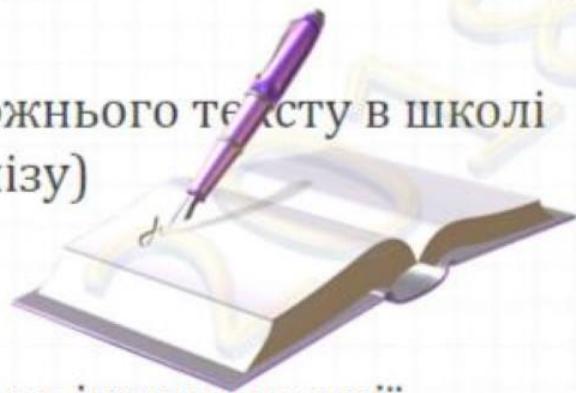


План



1. Концептуальні основи аналізу художнього твору в школі.
2. Шкільний аналіз і проблема художнього сприйняття.
3. Мета шкільного аналізу художнього тексту.
4. Аналіз і інтерпретація прочитаного у школі.
5. Традиційні шляхи аналізу художнього твору.
6. Новітні шляхи аналізу художнього твору.

Література:



- **Ісаєва О.О.** Концептуальні основи аналізу художнього тексту в школі (Про герменевтичну спрямованість цього аналізу) // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2004. - № 6. – С. 2 –5.
- **Ісаєва О.О.** Роздуми навколо проблеми аналізу та інтерпретації художнього твору в школі // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2007. - № 2. – С. 29 – 31.
- **Мірошниченко Л.Ф.** Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 2000. – 240 с.
- **Ситченко А.Л.** Навчально-технологічна концепція літературного аналізу: Монографія. – К.: Ленвіт, 2004. – 304 с.
- **Токмань Г.Л.** Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція.– К.: Міленіум, 2002. – 320 с.
- **Шалагінов Б.Б.** Науковий та «шкільний» аналізи художнього тексту // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2004. - № 6. – С. 7-9

"... не може бути якогось одного універсального аналізу твору на всі часи. Діалог читача з літературним твором постійно оновлюється. Кожна нова генерація прочитує один і той же твір по-своєму. Кожне покоління створює для себе герменевтичний контекст, несподіваним чином втягуючи у нього суміжні твори мистецтва, філософські та історичні факти і ідеї.

Батьки і діти читають по-різному".

Борис Шалагінов

Концептуальні основи аналізу шкільного аналізу

Шкільний аналіз безпосередньо вторгається в читацьке сприйняття. Саме прямим впливом на процес читання і відрізняється шкільний аналіз від літературознавчого.



Кожний учень у процесі читання та аналізу літературного тексту вибудовує свое бачення прочитаного, створює власну інтерпретацію твору.

Принципи організації аналізу літературного тексту в школі

- **принцип цілісності;**
- **принцип єдності змісту і форми;**
- **контекстний принцип;**
- **культурологічний принцип;**
- **принцип варіативності;**
- **принцип виборності** (вибір концепції аналізу залежать від таких основних чинників:

- самого твору, особливостей його ідейно-художньої системи;
- врахування рекомендацій шкільної програми;
- індивідуального стилю роботи учителя;
- типовогічних (вікових) особливостей школярів;



Принципи організації аналізу літературного тексту в школі

- **принцип діалогічності** (аналіз худ. тв. розглядається як процес спілкування рівноправних складових: тексту-автора-перекладача-читача);
- **особистісний принцип** (шкільний аналіз художнього твору має враховувати „читацьке право” на своє ставлення до прочитаного) ;
- **принцип толерантності** (антидогматичності);
- **принцип емоційності**



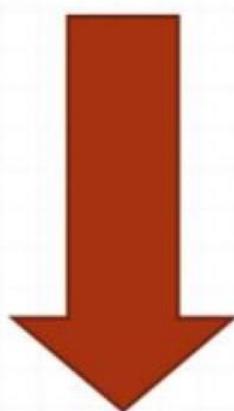
Функції шкільного аналізу художнього твору

- когнітивна;
- естетична;
- виховна;
- мотиваційна;
- аксіологічна (*виявлення духовно-ціннісного потенціалу літературного тексту*);
- рецептивна (*пізнання світу та себе через прочитане*);
- комунікативна (*здійснення діалогу між автором, перекладачем, текстом та читачем, між читачами*);
- проектувальна (*усвідомлення та формування близьких та віддалених цілей аналізу, вибір засобів їх досягнення*);
- корегуюча (*подолання наслідків впливу низькопробної літератури, формування умінь поціновувати твори класичної та сучасної художньої літератури, протидіяти бездуховному потоку інформації*).



Шкільний аналіз і проблема художнього сприйняття

читання – це творча діяльність,
а читач – активний учасник літературного процесу

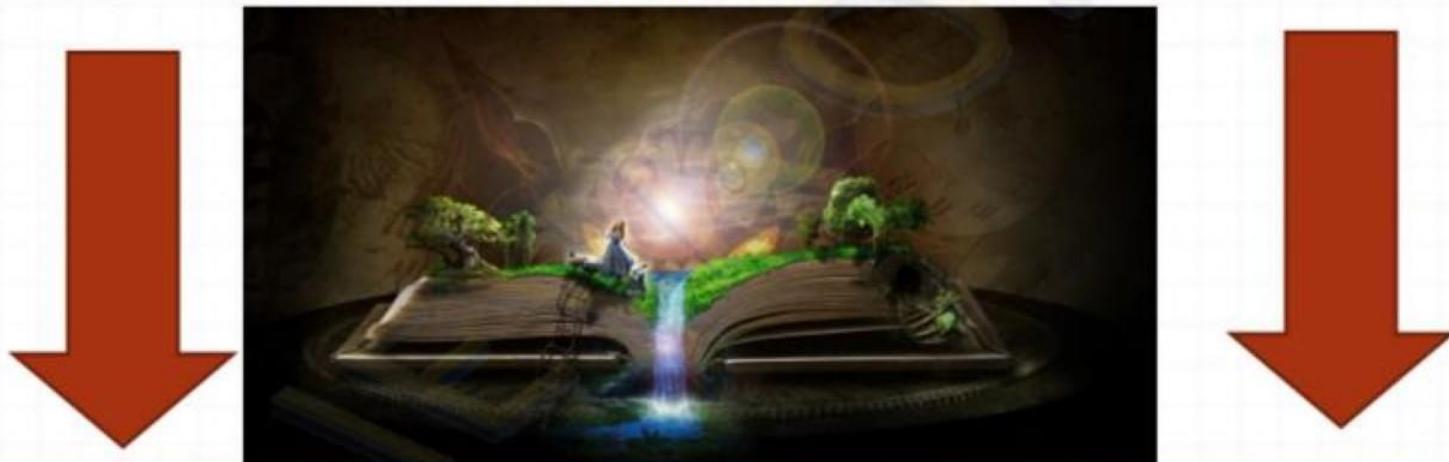


«твір... має стільки змістів, скільки читачів цього твору»
(Олександр Потебня)

Шкільний аналіз і проблема художнього сприйняття

“... історія літератури не тільки історія письменників, а й історія читачів...”

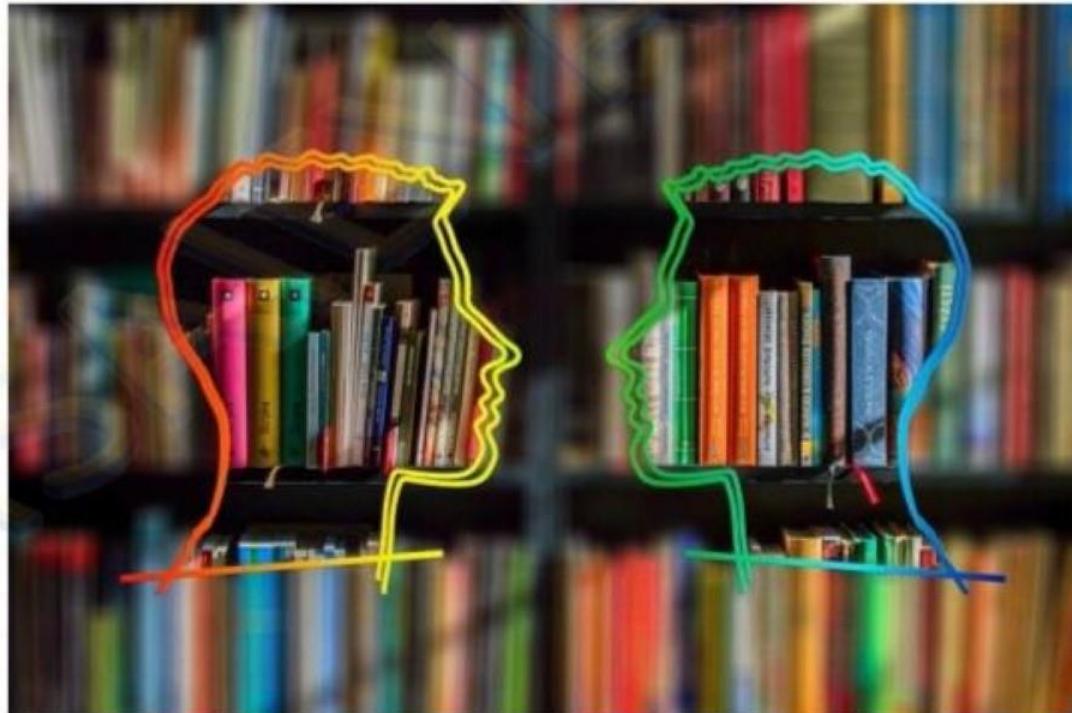
(Олександр Білецький)



«сутність, сила твору не в тому, що розповів під ним автор, а в тому, як він діє на читача” (Олександр Потебня)

Шкільний аналіз і проблема художнього сприйняття

“Ми знаємо не книги і не чужі слова, і не їхній зміст, - ми знаємо наші власні проекції їх і тільки той зміст, який в них ми самі вкладаємо, а не те, що вклав автор. Скільки у книги читачів, стільки й тлумачень” (Микола Рубакін, бібліопсихолог)



Шкільний аналіз і проблема художнього сприйняття

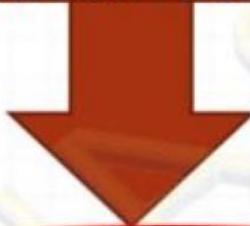
«Художній твір... не існує без читача; він є тільки можливість, яку здійснює читач. І розуміння його автором є не більше, як одне із можливих із цієї множинності, але аж ніяк не обов'язкове»

(Лев Виготський)



Діалогічний характер процесу художньої взаємодії автора та читача

«твір є художнім чи нехудожнім тільки у свідомості тих, хто його читає; це вони відкривають у ньому красу, це вони створюють його ідею, про яку часто і не підозрює той, хто пише» (Олександр Білецький)



*теорія про діалогічну природу
художньої словесної творчості*

Михайла Бахтіна

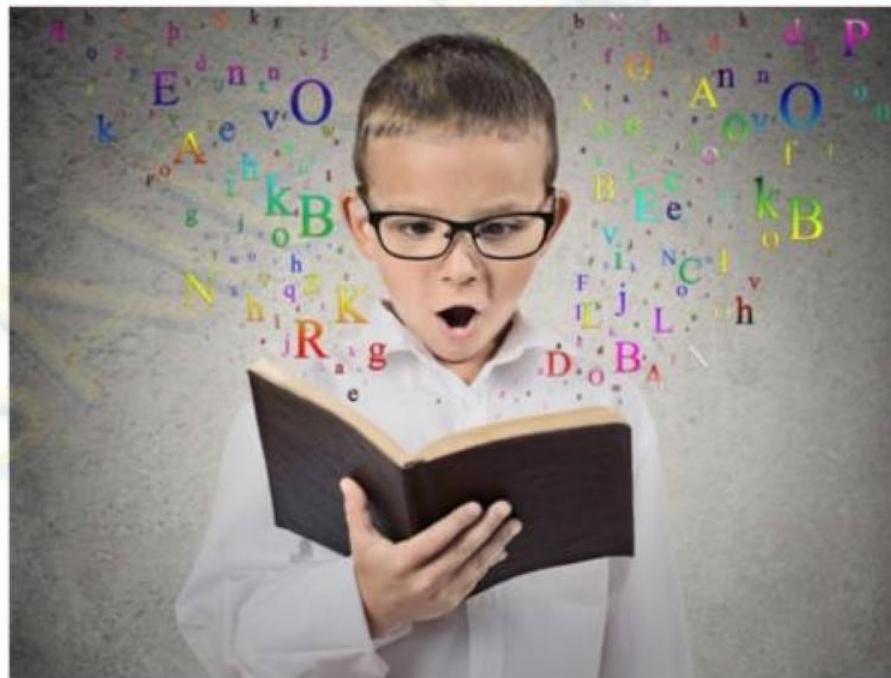
Діалогічний характер процесу художньої взаємодії автора та читача

положення концепції М.Бахтіна

- суттєвий діалог під час читання може бути реалізований тільки за умов взаємодії між автором твору та його реципієнтом, тобто при наявності деяких **об'єктивних** суджень щодо тексту;
- встати у діалогічну позицію – це означає не тільки висловити конкретну смыслову ідею щодо прочитаного, але й певним чином виявити **особистісне** ставлення до неї

Сприйняття іншомовного твору

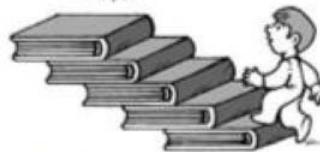
під час читання іншомовного твору важливо враховувати, що процес розшифровування коду автора має певні труднощі порівняно зі сприйняттям тексту, написаного рідною для читача мовою (*Юрій Лотман*)



Сприйняття іншомовного твору

Слід враховувати “незмінне ядро твору”, яке діє у всі часи, “захищати” твір від таких вільних тлумачень, що ведуть до суттєвих змін смислу літературного тексту (Ольга Солоухіна)



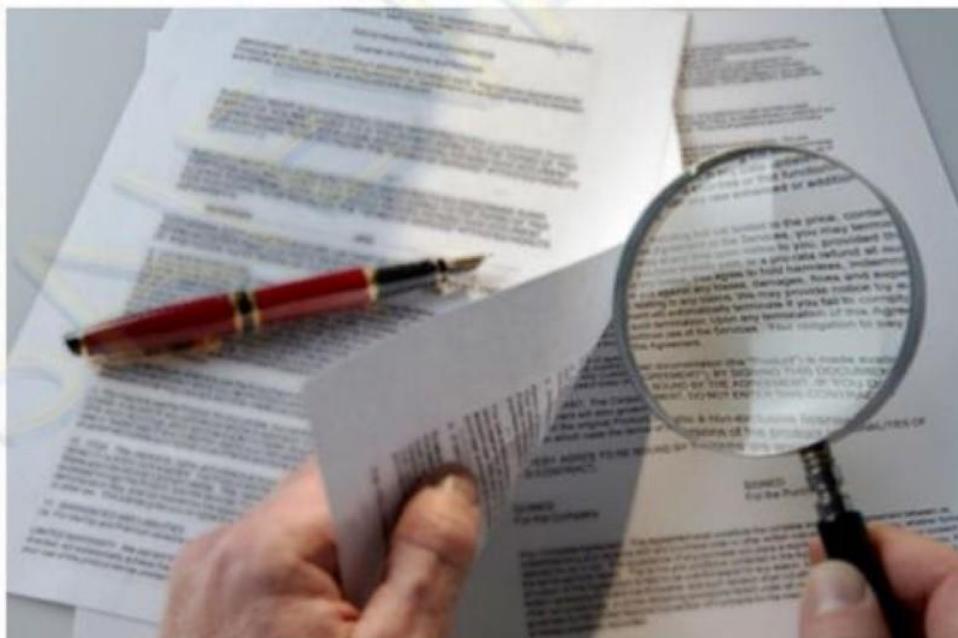


Аспекти взаємодії читача з текстом (за Іваном Єсауловим)

- об'єктно-об'єктний** (коли найвищим авторитетом для читача є сфера “чужого” (авторського), тобто власна особистісна позиція читача підпорядковується волі автора);
- суб'єктно-об'єктний** (найвищим авторитетом для читача є його власна позиція, авторська думка при цьому часто ігнорується);
- суб'єктно-суб'єктний** (тут можливий “діалог згоди” (за М.Бахтіним), коли відбувається справжня духовна зустріч автора й читача

Мета аналізу художнього твору у школі

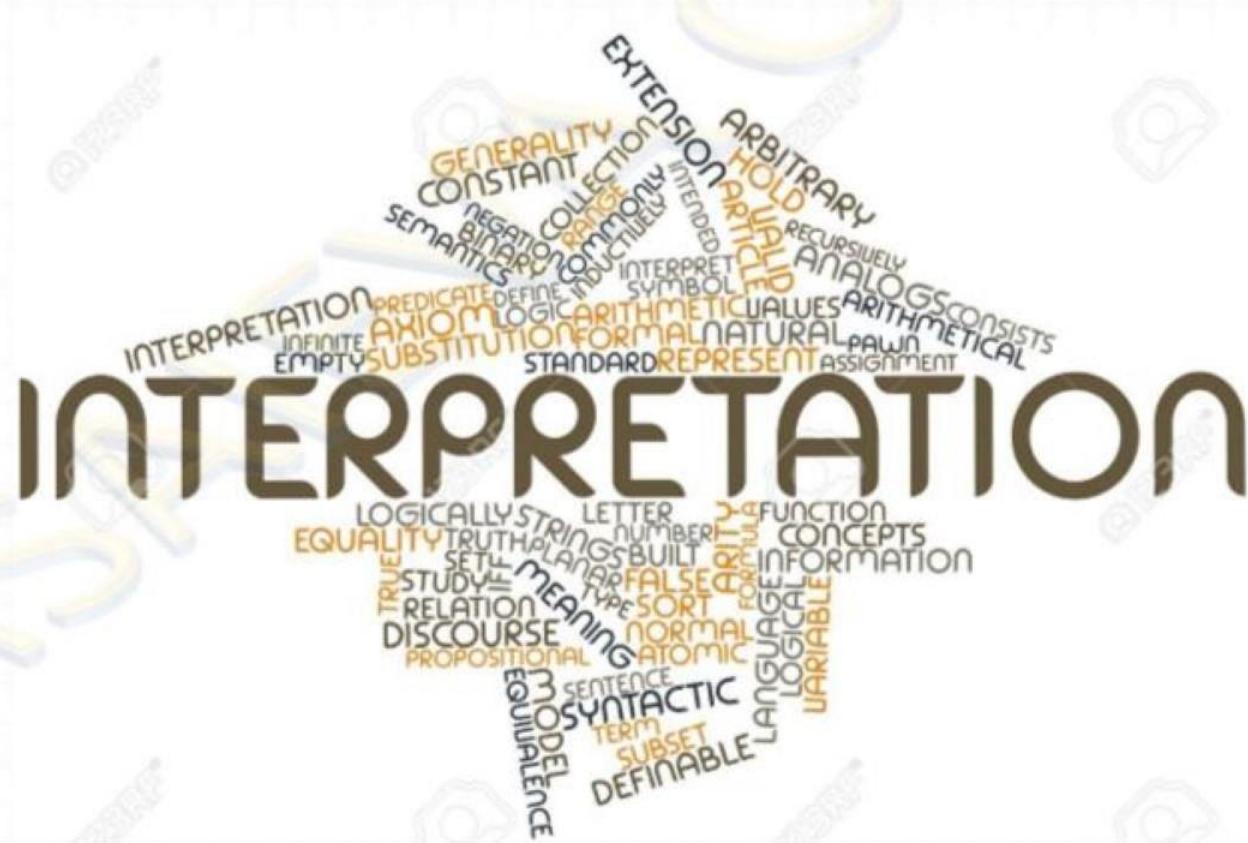
- ❑ Найголовнішою метою шкільного аналізу є **“формування інтерпретаційної свідомості юного читача”**
- ❑ кожний учень як реципієнт у процесі читання та аналізу літературного тексту вибудовує **своє** бачення прочитаного, створює **ласну** інтерпретацію твору



Аналіз художнього твору - це дослідження твору (його складових елементів і цілісно) з метою власного естетичного сприйняття твору в єдиності його змісту і форми і формування його особистісної аргументованої критичної оцінки.



Інтерпретація (лат. *interpretatio* - тлумачення, роз'яснення) - дослідницька діяльність, пов'язана з тлумаченням літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілісністю вищого порядку.



Предметом інтерпретації можуть бути

- будь-які **елементи літературного твору** (фрагменти, сцени, мотиви, персонажі, символи, тропи тощо, навіть окремі речення та слова);
- літературний твір як цілісність;**
- літературна цілісність вищого порядку**, ніж літературний твір, наприклад, творчість письменника, літературна школа, літературний напрям, літературний період.

Interpretation



Процесом інтерпретації або тлумачення займається герменевтика.

- ❑ Слово «герменевтика» походить від імені давньогрецького бога Гермеса, який тлумачив людям волю богів. Таким чином, герменевтика означає мистецтво тлумачити щось незрозуміле чи навіть викривлене, пояснювати сенс чужої мови чи знака.



АНАЛІЗ



ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

«... без інтерпретації не буває аналізу, і навпаки (...) Між аналізом і інтерпретацією існує постійне, вічне напруження, яке рухає вперед процес осягнення твору мистецтва» (*Борис Шалагінов*)



**Концепція множинності інтерпретації
ні в якому разі не тодіжна концепції
довільності та вседозволеності
тлумачення твору !!!!!!**

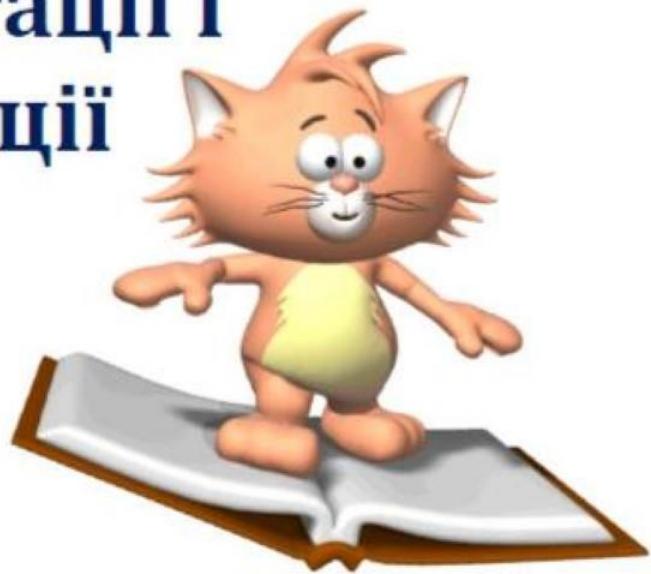


Різноманіття та неоднозначність інтерпретацій, мають корегуватися під час детальної роботи з текстом, що буде сприяти можливому переосмисленню в учнів їхньої оцінки прочитаного (появі реінтерпретації та постінтерпретації)



Межі інтерпретації

- ❑ Необхідність збереження об'єктивного ядра художнього твору
- ❑ Роль реінтерпретації і постінтерпретації



Прийоми та шляхи аналізу художнього твору

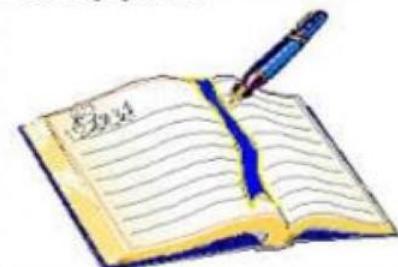


Прийом аналізу – це спосіб осмислення літературного тексту, входження в нього, тобто у який спосіб здійснюється робота над тестом.

Він указує, які мають бути конкретні дії вчителя і учнів.

Прийоми аналізу (за Євгеном Пасічником)

- ❑ повторне перечитування твору, його окремих епізодів, сцен;
- ❑ зіставлення елементів художньої структури одного і того ж твору;
- ❑ зіставлення творів, близьких за характером, сюжетом, образами, проблемами, способами типізації дійсності;
- ❑ зіставлення змісту твору з життєвими фактами, які покладені в його основу;
- ❑ зіставлення художніх творів з фактами нашої дійсності;
- ❑ зіставлення літературного твору з витворами інших видів мистецтв;
- ❑ зіставлення художнього твору з особистим досвідом учнів



Специфічні прийоми аналізу в курсі зарубіжної літератури

- ❑ порівняння оригіналу або підрядника твору і його перекладу/ підрядника;
- ❑ зіставлення різних перекладів одного й того ж твору;
- ❑ компаративне вивчення творів (або окремих його елементів);
- ❑ прогнозоване (читання з зупинками) читання;
- ❑ різного роду коментування окремих компонентів твору або літературного тексту в цілому тощо, зокрема *етнокультурний, перекладацький коментар*;
- ❑ моделювання перекладацьких рішень;
- ❑ та інші...



Шлях аналізу - це певна послідовність розгляду окремих компонентів твору, визначення, через які структурні елементи твору (домінанти) будуть розглядатися інші компоненти літературного тексту.

ТРАДИЦІЙНІ і НОВІТНІ ШЛЯХИ АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ



ШЛЯХИ АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

ЧЕРЕЗ "ЩО"

(який структурний елемент здійснюється аналіз?)

- тему-ідеал-проблему
- образи
- сюжет
- композицію
- стилістику
- етнокультурні елементи
- різні компоненти твору (без визначення домінанти)



ШЛЯХ АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

- проблемно-тематичний
- пообразний
- услід за автором
- композиційний
- стилістичний
- етнокультурний
- комбінований

